

Hubai László

A szélsőjobb az 1939-es választásokon

A hazai parlamenti választások hosszútávú trendje, hogy amennyiben a szélsőjobb önálló pártformáció(k)ban indul, akkor öt százalék körüli társadalmi támogatottságra számíthat. Ettől való eltérés szezonálisan nyilvánul meg, döntően gazdasági és társadalmi válságok hatására.

Az 1939. évi országgyűlési választások környezetére két politikai tényező hatott. Külső környezetként két egymáshoz szorosan kapcsolatban lévő tendencia: az európai demokráciák válsága és a szélsőjobb, mindenképp a náci Németország egyre offenzívabb térnyerése. A belső viszonyokban a harmincas évek végére kritikus mennyiségű feszültségtömeg halmozódott fel, a nemzeti-, a szociális és a földkérdés megoldatlansága.

Bár a sikeresnek látszó náci rendszer és a belső társadalmi feszültségek kedveztek a szélsőjobb előretörésének, a kormánypárt politikája és a választási rendszer eredményesen minimalizálta a szélsőjobb előretörését: a szélsőjobb pártok 25 százalékos támogatottsága 18 százalékos reprezentációval rendelkezett.

A Teleki-kormány politikájában határozott lépések történtek a szélsőjobb, mindenképp a legveszélyesebb Szálasi-féle alakulat visszaszorításában (pártfelosztás, vezetők letartóztatása). A kormányzó MÉP Imrédy nevével fémjelzett szárnyának jelöltjei kifejezetten szélsőjobb retorikával léptek fel, az eltérés a megszólalásokban olykor csak árnyalatnyi.

A választójogi törvény 1938-as újraalkotásánál – döntően a Bethlen István nevéhez kötődő modell korrekciójával figyelembe vették a szélsőjobb előretörését. A választási rendszer számos, a szélsőjobb számára kedvezőtlen elemeket tartalmazott: az életkori és műveltségi cenzusok emelése; az országos pártok számára alacsonyabb ajánlási küszöbök, az egyéni választókerületekben relatív többséggel is mandátumhoz lehetett jutni, a választási kaució bevezetése. Hátrányos volt az is, hogy a parlament felosztása és a választások között alig több mint három hét volt, továbbá, hogy az egyéni választókerületi beosztás csak az országgyűlés felosztása után vált ismertté. Így a szélsőjobb kampányára csak kevés idő jutott, s az indulási jogtól megfosztottak többsége is nyilas volt.

A hazai szélsőjobb pártok fragmentáltak voltak, a választásokon öt-hat alakulat vett részt, közöttük azonban a felismert érdekközösség alapján megállapodás született, mindenütt a

legnagyobb eséllyel bíró jelölt indult, s bírta a többiek támogatását, bár országos pártnak csak a Nyilaskeresztes Párt számított. Közös listaállításra így csak két megyében került sor. A szélsőjobb pártok a listás kerületekben 548.737 szavazatot kaptak (25,02 %), az egyéni választókerületekben ugyanez az adat 347.201 – 23,25 %, mandátumokban: 47 képviselő – 18,08 százalék.

Az előadás során bemutatjuk a szélsőjobb pártok és eredményeik területi megoszlását választókerületek és településnagyság szerint. A szélsőjobb politikai regionalizmusa számos érdekességre mutat rá, például a deprimáltság koránt sem elegendő a jó szerepléshez: Békés megyében például négy párt közül alig 15 százalékkal nyilasok a legkevésbé támogatott párt, míg Pest megye északi kerületében öt lista közül 44 százalékaival még a 32 százalékos MÉP-et is maga mögé utasította. Revizionista retorika, antiszemitizmus és radikális földosztás ígérete csak a nemzeti szocialista pártok programjában szerepelt együtt! Ennek illusztrálására néhány esetpéldát hozunk fel: nem csak a MÉP, hanem a kispapok és a szociáldemokrata szavazók között is volt átszavazás a szélsőjobb irányába. 1935-höz képest minden politikai erőtlől jelentős arányban hódítottak el szavazókat.